

65+ Yaşlı Hakları Derneği Üzerinden Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaşlılıkla İlgili Çalışmaları

Nongovernmental Organizations' Activities about Elderly in the Context of the 65+ Elderly Rights Association

Sibel Temiz Sarıkaya^a

^a Department of Social Work, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye,
sibeltemiz@cumhuriyet.edu.tr

Özet

Hem ülkemizde hem de dünyada yaşlı nüfusun hızla artması yaşlılık olgusunu daha da görünür hale getirmiştir. Yaşlılara yönelik yapılacak her çalışma, sağlıklı toplum oluşturmak için oldukça önemlidir. Bu sebeple kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektörün, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının yaşlı refahı konusunda yapacağı çalışmalar hem yaşlılara hem de topluma önemli katkıda bulunacaktır. Sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık alanı ve yaşlıların sorunları ile ilgili pek çok çabası ve katkısı bulunmaktadır. Buna rağmen yaşlılarla ilgili sivil toplum kuruluşlarının sayısının yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu sebeple yaşlılıkla ilgili gönüllü çalışmalar yetersiz kalmakta, diğer kurumlara daha fazla yük binmektedir. Bu makalede yaşlılık ile ilgili gönüllü çalışmalarını dikkat çeken 65+ Yaşlı Hakları Derneği'nin çalışmaları incelenmiştir. Derleme niteliğindeki çalışmada derneğin yaşlıların sorunlarına çözüm ve farkındalık oluşturma, yaşlılıkla ilgili bilimsel etkinlikler düzenleme, bilimsel bilgi üretilmesine katkı sağlama, yoksul ve yaşlı kadınları güçlendirme gibi çalışmalar yaparak yaşlılık refahına katkı sunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Yaşlı, Yaşlılık Dönemi, Sivil Toplum Kuruluşları, 65+ Yaşlı Hakları Derneği

Abstract

The rapid increase in the elderly population both in our country and in the world has made the phenomenon of aging more visible. Any work for older people is very important for creating a healthy society. For this reason, studies on the well-being of older people carried out by public institutions and organizations, the private sector, universities and non-governmental organizations will make a significant contribution to both older people and society. Non-governmental organizations make numerous efforts and contributions in the field of aging and the problems of older people. However, it cannot be said that the number of non-governmental organizations dealing with older people is sufficient. For this reason, volunteer work for older people is not enough and other institutions are placed under greater strain. This article examines the work of the 65+ Elderly Rights Association, which draws attention to its voluntary work for older people. In a review study, it was shown that the association contributes to the well-being of older people by, for example, creating solutions and awareness for the problems of older people, organizing scientific events on the subject of aging, contributing to the production of scientific knowledge and empowering poor and older women.

Keywords: Elderly, Old Age Period, Non-Governmental Organizations, 65+ Elder Rights Association

Acknowledgments

Bu makale, 23. Ulusal Sosyal Hizmet Sempozyumu'nda sunulan "Yaşlılık ve Sivil Toplum" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

For Citation: Temiz Sarıkaya, S. (2024). 65+ Yaşlı Hakları Derneği Üzerinden Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaşlılıkla İlgili Çalışmaları. *Journal of Academic Value Studies*, 10(1), 49-57. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.74225>

Received: 16.12.2023 Accepted: 22.03.2024

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Günümüzde en önemli demografik olgulardan biri nüfusun hızla yaşlanmasıdır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle beraber insan ömrü uzamakta, doğum oranları azalmakta ve dolayısıyla genel nüfus içerisinde yaşlıların oranı artmaktadır. (Türk ve Işık, 2023; Uyanık, 2017: 73). Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Başkanlığı 2023 yılı verileri de bunu doğrular niteliktedir. Dünya çapında 65 yaş ve üstü nüfus 1980’de 260 milyon iken 2021 yılında bu sayı 761 milyona çıkmıştır. 2050 yılında ise dünyadaki yaşlı nüfusun 1,6 milyara ulaşacağı öngörülmektedir (Hanif vd., 2023). Ülkemizde de benzer bir durum söz konusudur. Nitekim 65 yaş ve üstü nüfus, 2017 yılında 6 milyon 895 bin 385 kişi iken son beş yılda %22,6 artarak 2022 yılında 8 milyon 451 bin 669 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2017 yılında %8,5 iken 2022 yılında %9,9’a yükselmiştir (TÜİK, 2022 İstatistiklerle Yaşlılar Raporu).

Hem ülkemizde hem de dünyada hızla artan yaşlı nüfusla birlikte yaşlılık alanı daha görünür hale gelmiştir. Dolayısıyla yaşlıların yaşadıkları sorunlar da daha göz önündedir. Yaşlılık döneminde fiziksel ve psikolojik sorunlar, çalışma hayatından dışlanma ve emeklilik, barınma, sosyal dışlanma, yalnızlık, yaşlı ihmali ve istismarı gibi sorunlar sıklıkla yaşanmaktadır (Işık ve Türk, 2023; Kalaycı ve Erkoç, 2023; Temiz ve Öztürk, 2019). Dolayısıyla yaşlıların yaşadıkları sorunlara çözümler üretilmesi, yaşlılara yönelik ayrımcılığın en aza indirgenmesi, yaşlı dostu bir çevre ve toplum oluşturulması, artan yaşlı nüfus karşısında özel hizmetler geliştirilmesi ve nüfus yapısındaki değişime karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir (Mandıracıoğlu, 2010: 39; Terakye ve Güner, 1997: 95). Yaşlıların sağlık ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanamaması önümüzdeki yıllarda gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Görüldüğü üzere yaşlılık alanı, özel olarak hizmetler geliştirilmesi gereken bir alandır. Sosyal hizmetin ilgilendiği dezavantajlı gruplardan birisi olan yaşlılara yönelik yapılacak her çalışma, yaşlılık sorunlarının önlenmesine katkıda bulunacak ve toplumların geleceğini etkileyecektir. Bu noktada özel sektöre, kamu kurum ve kuruluşlarına ve gönüllü kuruluşlara oldukça önemli roller düşmektedir. Sosyal hizmet konusunda ana sorumluluğun merkezi yönetime ait olduğu görüşü genel olarak kabul görse de, hem tarihsel gelişimde hem de günümüzde devlet (merkezi ve yerel kurumlar), aile, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, dini kurumlar, sendikalar, vakıflar, kooperatifleri kapsayan kar amacı gütmeyen kuruluşlar bu sorumluluğu paylaşmaktadır (Karakuş, 2018: 73).

Devlet, sosyal hizmetin diğer alanlarında olduğu gibi yaşlılara yönelik hizmetlerin sağlanmasında da baş aktördür. Özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yaşlılık alanında ana sorumluluk ve yetkiyi üstlenmektedir. Ancak farklı kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından da yaşlılara yönelik hizmetler söz konusudur. Yaşlılık alanındaki hizmetlerde gönüllü kuruluşların önemi asla yadsınmaz. Sivil toplum kuruluşları, yaşlılığın kurumsallaşmasında önemli bir görev üstlenmektedir. Buna rağmen sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık konusunda yeterli sayıda olduğunu söylemek mümkün değildir (Kandemir, 2021; Karakuş, 2018). Zira ülkemizde bulunan derneklerin faaliyet alanına göre dağılımına baktığımızda 101007 faal dernek içerisinde yaşlı ve çocuklara yönelik hizmet veren dernek sayısı 300’dür. Bu sayı toplam faal derneklerin %0,3’üne karşılık gelmektedir (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2023). Görüldüğü üzere yaşlı ve çocuklara yönelik dernekler çok az bir orana sahiptir. Bu oranın içerisinde çocuklara yönelik derneklerin de olduğu düşünülürse yaşlılık alanında hizmet veren derneklerin oranının daha da az olduğu söylenilebilir. Yaşlılıkla ilgili derneklerden birisi de 65+ Yaşlı Hakları Derneği’dir. Bu makale yaşlılık alanı ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiyi 65+ Yaşlı Hakları Derneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Literatür taramasına dayalı yapılan araştırmada öncelikle sivil toplum kuruluşunun tanımı ve rollerinden bahsedilecek; ardından yaşlılık ve sivil toplum kuruluşları, ülkemizde ve dünyada yaşlılık alanındaki sivil toplum faaliyetlerine ivme kazandıran gelişmeler ve 65+ Yaşlı Hakları Derneği’nin hedefleri ve faaliyetlerine odaklanılacaktır. Nispeten yeni kurulmuş bir dernek olması ve yaşlılığın farklı yönleri ile ilgili çalışmalar yapması nedeniyle bu çalışmada 65+ Yaşlı Hakları Derneği’nin çalışmalarından bahsedilecektir.

Literatür incelendiğinde sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine odaklanan pek çok çalışma olmasına karşın (bkz.: Gauri ve Galef; İşbilir, 2021; Moon ve Park, 2004) özellikle ülkemizde yapılan çalışmalarda yaşlılık alanındaki gönüllü kuruluşların çalışmalarına odaklanan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Altun, 2021; Çevik, 2019). Bu çalışmalar arasında ise sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini bir dernek veya vakıf özelinde açıklayan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Buradan yola çıkarak bu araştırmanın özgün nitelikte olduğu ve literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. Sivil Toplum Kavramının Tanımlanması

Sivil toplum; kamu ve özel sektörün dışında kalan, bu sektörler arasında duran ve toplumsal gruplar tarafından doldurulan alanı ifade eden bir kavramdır (Diamond, 1999; Kahraman ve Tamer, 2016; Sezik, 2019: 119). “Civil” kelimesi Fransızca-Latince kökenli olup vatandaşlara ilişkin olan; kentte yaşayan, kırsalla ilişkisi olmayan; askeri veya

dini olmayan; medeni, görgülü, kibar gibi anlamlara gelmektedir. Bu kelimenin “toplum” kelimesi ile birleşmesi sonucunda ortaya çıkan “sivil toplum” ise toplumsal bir yaşam biçimi olarak nitelendirilmektedir (Aslan, 2010). Sivil toplum alanında faaliyet gösteren kurumsal ve örgütlü yapılar ise sivil toplum kuruluşları olarak nitelendirilmektedir (Mutlu ve Metin, 2022: 352).

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili herkesin üzerinde uzlaştığı bir tanım olmamasına rağmen bu kuruluşlar insan hakları, kalkınma, insancıl eylem, çevre ve diğer pek çok kamuoyu eylemi alanlarındaki önemli üçüncü sektör aktörleri olarak tanımlanabilir (Lewis, 2010: 1056). Bu kuruluşlar hizmetlerini çoğunlukla maddi beklentisi olmayan gönüllüler aracılığıyla sunmaktadır (Erkoç vd., 2020; Güngör, 2016: 22).

Başlangıçta yoksul kimselere gönüllülük temelinde ortaya çıkan sivil toplum kuruluşları, günümüzde yardım faaliyetlerinin çok ötesinde roller üstlenmekte ve eğitim, sağlık, insan hakları gibi alanlarda da çalışmalarını yürütmektedir. Sosyal sorunları belirlemek, demokratik ilke ve kurumların güçlendirilmesini sağlamak, sosyal hizmet alanında devletin yetersiz kaldığı noktalarda destekleyici olmak, kaynak mobilizasyonunu sağlamak sivil toplum kuruluşlarının başlıca rolleri arasındadır (Kalaycı ve Aytış, 2019; Sezik, 2019: 120). Bununla birlikte sivil toplumun bireylerin gönüllü ve örgütlü hayata katılımını sağlamak gibi bireye yönelik, toplumsal gelişimi artırmak gibi topluma yönelik, politikaya katılımı artırmak ve baskı oluşturmak gibi politikaya yönelik, mevcut hizmetlere eleman, araç-gereç ve finansman desteği sağlamak gibi hizmet üretmeye yönelik ve koruyucu-önleyici hizmetler sağlamak gibi risk grubundaki bireylere yönelik işlevleri bulunmaktadır (Altun, 2021: 38).

3. Yaşlılık ve Sivil Toplum Kuruluşları

Hem ülkemizde hem de dünyada sivil toplum örgütleri, tarihten bugüne sosyal yardım ve hizmetlerin sunumunda ve toplumların gelişiminde önemli roller üstlenmiştir. Çeşitli sosyal hizmet alanlarında faaliyet gösteren bu örgütlerin dernek ve vakıf adı altında gönüllülük esasına dayalı olarak çok faydalı çalışmalara imza attığı, toplumsal bilincin oluşmasına katkı sağladığı, devletin uzanamadığı yerlerde insanların ihtiyaçlarını karşılama amacı taşıdığı, dezavantajlı bireylerin haklarını savunduğu ve dünya barışını sağlama amacıyla uluslararası alanda boy gösterdiği bilinmektedir (Güngör, 2016: 22; Özdemir vd., 2009). Kendine has özellikleri, zorlukları ve sorunları olan yaşlılık alanı da sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanına girmektedir (Mutlu ve Metin, 2022).

Sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık alanı ile ilgili birçok çabası ve katkısı bulunmaktadır. Yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili sorunların belirlenmesi, çözüm üretilmesi ve farkındalık oluşturulması konusunda resmi ve özel kurum ile kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları ortaklaşa ya da bağımsız olarak projeler üretebilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık çalışmalarına önemli katkılarından birisi de bilimsel etkinlikler düzenlemektir. Bu kuruluşlar, bilimsel etkinlikleri ve yayın organları vasıtasıyla yayınladıkları makalelerle bilimsel bilgi üretilmesine katkı sağlamaktadır (Özkul ve Kalaycı, 2015). Yaşlılık alanında sivil toplum kuruluşlarının diğer bir katkısı ise yaşlı ve yoksul kadınlar gibi daha marjinal kesimleri güçlendirmeye odaklanmasıdır (Yang, 2017: 13). Zira cinsiyetleri ya da ekonomik durumları sebebiyle toplumsal alanın dışında kalan, ayrımcılığa uğrayan, diğer yaşlılara nazaran daha fazla sorunla karşı karşıya kalan bu kesime yönelik yapılacak her çalışma, sosyal adalet dengesinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Sivil toplum kuruluşlarının yaşlılık alanında hizmet üretmenin yanı sıra veri üretme, raporlama, gönüllü katkı, talep oluşturma, hizmet değerlendirme gibi konularda da katkıları bulunmaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının vatandaş ile devlet arasında köprü görevi üstlenip ilgili mevzuatı etkileme, uzmanlaşmayı sağlama ve maliyetleri en aza indirme gibi işlevleri de söz konusudur (Karakuş, 2018: 173).

4. Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık Alanındaki Sivil Toplum Faaliyetlerine İvme Kazandıran Gelişmeler

Sivil toplum kuruluşlarının tarihsel süreçte sosyal yardım ve sosyal hizmet konusunda büyük rol üstlendiği bilinmektedir. Sanayileşmenin ortaya çıkışı, kentleşmenin genişlemesi, işçi-işveren gibi yeni sınıfların oluşması ve toplumsal sorunların giderek sivil toplum kuruluşlarının içinden çıkamayacağı kadar artması gibi sebeplerle nispeten görevini merkezi kuruluşlara devreden sivil toplum kuruluşları, günümüzde küreselleşme ve liberalleşme sonucunda tekrardan eski önemine kavuşmuştur. Bu bağlamda, toplumsal refahı sağlamak amacıyla sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve dini kurumlar ortaklaşa hareket ederek devlete yardımcı olmaktadır. “Refah karması” olarak adlandırılan bu süreçte, sivil toplum kuruluşlarının bir yöntem olarak tekrar gündeme gelmeye başladığı; merkezi idare, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında yeniden bir rol dağılımı ortaya çıktığı söylenebilir (Özdemir vd., 2009: 153).

Yaşlılık alanındaki sivil toplum faaliyetlerinin gelişimine baktığımızda ise Lizbon Antlaşması öne çıkan tarihsel bir gelişmedir. Avrupa Birliği üye ülkelerinin 2009 yılında onayladığı bu antlaşma, sosyal dışlanma ve ayrımcılık ile mücadele etmeyi, sosyal adaleti geliştirmeyi, kuşaklar arasındaki dayanışmanın öne çıkarılması gerektiğini vurgulamaktadır. 2012 yılı ise Avrupa Birliği tarafından Aktif Yaşlanma ve Nesiller Arası Dayanışma Yılı ilan edilmiş ve yaşlıların topluma sağladığı katkıların artırılması, ekonomik bağımsızlıklarının vurgulanması ve nesiller arasındaki dayanışmanın güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma sonucunda Avrupa Birliği, yerel yönetimler, sosyal paydaşlar ve pek çok sivil toplum kuruluşunun güçlerini birleştirmeye, zorlukların üstesinden gelmek için adım atmaya ve yaşlılara çeşitli fırsatlar tanımayaya hazır oldukları anlaşılmıştır (EU Council, 2012).

Ülkemizde ise 2019 yılında I. Yaşlılık Şurası düzenlenmiş ve 2019 yılı “Yaşlılar Yılı” ilan edilmiştir. Bu gelişmeyle birlikte hızla yaşlanan ülkelerin katılımıyla uluslararası düzeyde yaşlanmanın ekonomik ve sosyo-kültürel yönlerini kapsayan gereksinim ve beklentilere ilişkin ulusal ve uluslararası farkındalığın artırılması, yaşlılık ile ilgili hem ulusal hem de uluslararası projeler için ortak fikirler oluşturulması, kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektörün, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının yaşlı refahı konusunda ortak paydada buluşması ve ülkemizin bu konularda sahip olduğu olanak ve gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Yaşlılık alanındaki sivil toplum faaliyetleri ile ilgili faaliyetlerden birisi de “Yaşlılar İçin Sivil Toplum Örgütleri Arasında İş Birliği Projesi”dir. Bu proje kapsamında Türkiye’de ve İtalya’da yaşlılık alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları arasında iki taraflı bilgi alışverişi oluşturmak ve iş birliğini güçlendirmek amaçlanmaktadır. Projede ülkemizi Yaşlılık Konseyi Derneği, Uluslararası Yaşlılara Saygı Federasyonu (UYSAF), Sosyal Politika ve Kalkınma Derneği, Akyurt Vakfı, Türkiye Emekliler Derneği, Türkiye Fizyoterapi Geriatri Derneği, Sosyal Hizmetler Uzmanlar Derneği ve Artı Nefes Vakfı temsil etmiştir (UYSAF, 2020).

Gerek ülkemizde gerekse dünyada yaşlılık alanı ve bu alandaki sivil toplum faaliyetlerinin gerekliliğine dikkat çeken bu gelişmeler, yaşlılık alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının hem niceliksel hem de niteliksel olarak gelişmelerini sağlamıştır. Nitekim yaşlılara saygı ve duyarlılığın son derece güçlü olduğu varsayılan ülkemizde dahi yaşlılık ile ilgili gönüllü çalışmalar yetersizdir ve sivil toplum kuruluşu sayısı da oldukça azdır (Karakuş, 2018: 173). Ülkemizde bu alanda faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşları hakkındaki genel bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir: Tabloda sivil toplum kuruluşlarının kurulma tarihleri, kuruluş merkezinin bulunduğu il ve kuruluşun temel amacı özetlenmektedir.

Tablo 1. Türkiye’de Yaşlılık Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Sivil Toplum Kuruluşları

Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları	Kuruluş Yılı	Kuruluş Merkezinin Bulunduğu İl	Kuruluşun Temel Amacı
Türkiye Alzheimer Derneği	1997	İstanbul	Alzheimer hastalığı ve hastaların bakımı konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve Alzheimer hastalarının ve ailelerinin yaşam kalitesini arttırmak.
Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği	1998	Denizli	Yaşlılık ve yaşlı sorunlarına ilişkin bir veri tabanı oluşturmak ve çeşitli çözümler üretmek.
Türk Osteoporoz Derneği	1998	İstanbul	Hekimlere, sağlık profesyonellerine ve halka yönelik kongre, sempozyum ve kurslar düzenlemek, ülkemiz ile ilgili bilimsel veriler toplamaya yönelik araştırmaları teşvik etmek.
Türk Geriatri Vakfı	2001	Ankara	Yaşlı bireylere yönelik hastaneler, bakımevleri, dinlenme ve rehabilitasyon merkezleri kurmak; ekonomik imkânı olmayan yaşlılar için de her türlü desteği sağlamak, başta yaşlılar olmak üzere toplumun genelinin daha sağlıklı yaşaması ve yaşlanması için çalışmalarda bulunmak, yaşlı sağlığı ve geriatri konularında eğitimler vermek

			ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak.
TÜRYAK Yaşlılık Konseyi Derneği	2003	Ankara	Hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm yaşlı bireylere ilişkin toplumsal duyarlılığı artırmak; yaşlı bireylerin bilgi ve tecrübelerini iş dünyasının ve toplumun geneline aktararak faydalı hizmetlere dönüştürmek, yaşlı sağlığı ve toplum sağlığı için koruyucu önlemler almak, hem ulusal hem de uluslararası platformlarda yaşlılık alanında çalışan örgütlerle iş birliğini sağlamak.
Türk Geriatri Derneği	2003	Ankara	Geriatri konusundaki gelişmeleri yakından izleyerek etkinlikler düzenlemek ve "Sağlıklı Yaşlanma" ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapmak.
Özel Huzurevi Dinlenme ve Bakımevleri Dayanışma Derneği	2004	Ankara	Ülkemizdeki tüm huzurevleri ve yaşlı bakım merkezlerini bir araya getirerek yaşlı bakımında en iyi hizmeti sağlamak.
Akademik Geriatri Derneği	2005	Antalya	Yaşlılık ve yaşlı sorunları ile ilgili verilerin tespit edilmesinde ve diğer kurumlarla paylaşılmasında öncü kurum olmak ve uluslararası projeler geliştirip kurumlar arası ilişkilerini geliştirmek.
Geriatri Fizyoterapistler Derneği	2005	Ankara	Geriatrik rehabilitasyon ile ilgili politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak ve bu politikalar içerisinde referans olarak yer almak.
Ulusal Sosyal ve Uygulamalı Gerontoloji Derneği	2005	Antalya	Türkiye’de yaşlıların yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal gerontoloji alanındaki teoriler ve uygulamalar esas alınarak topluma uyarlanmak.
Ege Geriatri Derneği	2008	İzmir	Halkı "Sağlıklı Yaşlanma" hakkında bilinçlendirmek, geriatri ile ilgili çalışmaları yakından takip ederek dernek üyelerini ve toplumu bilgilendirmek, yaşlılık ve yaşlı sorunları ile ilgili eğitimler vermek, bu amaçla bilimsel etkinlikler düzenlemek, yaşlılara sosyal ve psikolojik destek ve tıbbi bakım sağlamak, yardımda bulunmak.
65+ Yaşlı Hakları Derneği	2013	İstanbul	Yaşlılarıyla huzur içinde yaşayan bir toplum oluşturmak amacıyla sürdürülebilir, örnek olan modeller geliştirmek ve bu modelleri hayata geçiren öncü kurum olmak.

Ülkemizde yaşlılık alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının hepsi temel olarak yaşlılık alanıyla ilgilense de uzmanlık alanları ve faaliyetleri ile birbirinden ayrıldıkları noktalar bulunmaktadır. Örneğin "Türkiye Alzheimer Derneği" yaşlılıkta yaygınlaşan bir hastalık olan alzheimer hastalığına, "Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği" yaşlıların yaşamış olduğu sorunlara, "Türk Osteoporoz Derneği" osteoporoz hastalığı ile ilgili hekimlere, sağlık profesyonellerine ve halka yönelik bilgilendirmeye, "Türk Geriatri Vakfı", "Akademik Geriatri Derneği", "Geriatri Fizyoterapistler Derneği" ve "Ege Geriatri Derneği" geriatriye ve yaşlılığın sağlık boyutuna, "Özel Huzurevi Dinlenme ve Bakımevleri Dayanışma Derneği" yaşlı bakımına ve bakım kuruluşlarına, "Ulusal Sosyal ve Uygulamalı Gerontoloji Derneği" sosyal gerontolojiye ve yaşlıların

yaşam koşullarını iyileştirmeye odaklanmaktadır. “65+ Yaşlı Hakları Derneği” ise yaşlıların toplumda huzur içinde yaşamasına yönelik projeler ve modeller geliştirmektedir. Görüldüğü üzere yaşlılık ile ilgili sivil toplum kuruluşları yaşlılığın farklı yönlerini çalışmaktadır.

5. “65+ Yaşlı Hakları Derneği”

Kendilerini farklı kesimlerden gelen küçük bir grup kendini adanmış gönüllü olarak tanımlayan bu dernek, çalışmalarında yaşlılığın sağlık, hukuk, teknolojik ve toplumsal pek çok boyutuna vurgu yapmaktadır. 2013 yılında kurulan derneğin merkezi İstanbul-Şişli’dedir. “65+ Yaşlı Hakları Derneği”, yaşlılığa ve yaşlılara ilişkin mevcut algıyı değiştirmeyi kendisine hedef edindiğini ifade eden bir dernektir. Dernek başkanı Dr. Salur, derneğin isim seçme sürecinde iletişim ve reklam şirketlerinin sunduğu pek çok isim önerisinin içinde “yaşlı” sözcüğü olmaması gerekçesiyle bu önerileri kabul etmediklerini belirtmiştir. Salur, toplumda yaşlı sözcüğüne karşı büyük bir direnç olduğunu, iltifatların dahi “Ne kadar genç gözüküyorsunuz” ya da “Yaşınızı hiç göstermiyorsunuz” şeklinde olması sebebiyle bu ön yargının önüne geçmeyi amaçladıklarını; bu sebeple derneğe içinde “yaşlı” sözcüğü geçen bir isim belirlediklerini ifade etmektedir (65+ Yaşlı Hakları Derneği, 2023). İyi niyetle yapılan bu iltifatlar aslında yaşlı ayrımcılığının gizli bir türüdür. Yaşlı bir bireye genç diye hitap etmek, yaşlılığın kötü bir durum olduğunu savunmaktadır (Gendron vd., 2016). Dolayısıyla derneğin isminde bilinçli olarak “yaşlı” sözcüğünün kullanıldığı ve derneğin kuruluşunun yaşlı ayrımcılığı ile mücadele üzerine temellendiği söylenebilir. Derneğin isminde “65+” ibaresinin bulunmasının ise, dernek kurulduğu zaman Dünya Sağlık Örgütü’nün belirlediği yaş sınırının 65 yaş olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir (65+ Yaşlı Hakları Derneği, 2023). Ancak bu yaş sınırı, çeşitli zamanlarda farklı sınırlara çekilmiştir. OECD (1992), yaşlıyı, “sürekli değişen davranış ve ihtiyaçlara sahip 65 yaş üstü insanlar topluluğu” olarak tanımlamıştır. WHO (2015: 50)’a göre ise yaşlılık, 60 veya 65 yaş üstü döneme karşılık gelmektedir. Fakat yaşlılık dönemi psikolojik, bilişsel ve sosyal yönleri olan ve takvime hapsedilemeyecek bir kavramdır (Salur, 2018: 9). Kişinin hayata bakışı, öz değerlendirmesi, yaşam doyumu ve değerlerine bağlı olarak değişen ruhsal algı düzeyinin yanı sıra toplumun yaşlıya verdiği değer, kişinin kendisini algıladığı yani hissettiği ve etrafına sunduğu yaşı etkilemektedir (Üçok, 2018: 6). Yaşlılık dönemi başlangıç sınırı ile ilgili literatürde çeşitli görüşler olmasına rağmen Salur, 65 yaşın bir değişimin eşiği olmaktan çok değişimin muhtemel olduğu yıllara denk gelebilecek bir dönem olmasından hareketle derneğin isminin “65+” olarak belirlediklerini ifade etmektedir (65+ Yaşlı Hakları Derneği, 2023).

5.1. Derneğin Hedefleri

Dernek; yaşlıların bakımı için yaşlıların ailelerine ve alanda çalışan profesyonellere yönelik eğitimler düzenlemeyi, yaşlılar için başta akıllı telefonlar olmak üzere dijital dünyayı anlamaya yönelik kurslar ve eğitimler düzenlemeyi, özellikle yaşlıların hedef olarak seçildiği finansal dolandırıcılık olaylarına karşı tedbirler almayı ve bankacıları eğitmeyi, yaşlıların ekonomik, sosyal, fizyolojik, psikolojik, politik ve mekânsal yönden gereksinimleri için kampanyalar düzenleyerek farkındalık yaratmayı, hem yaşlılar hem de yaşlı yakınlarının merak ettikleri konulardaki sorularını eğitici videolar aracılığıyla yanıtlamayı hedeflemektedir (65+ Yaşlı Hakları Derneği, 2023).

5.2. Derneğin Etkinlikleri

Derneğin 2015-2023 yılları arasında yaşlılık alanı ile ilgili pek çok etkinlik düzenlediği görülmektedir. Öne çıkan bazı etkinlikler şunlardır:

“65+ Yaşlı Hakları Derneği & Lions Kulübü Ortak Çalışması: 2-23 Mayıs 2015 tarihleri arasında Lions Kulübü ile 65+ Yaşlı Hakları Derneği’nin ortaklaşa düzenlediği “Hasta Yakınları Paylaşım Grubu” Alzheimer, Parkinson gibi hastalıklara yönelik olarak düzenlenmiş ve eğitim programına hasta yakınları katılmıştır. Söz konusu eğitim programı ikişer saatlik dört oturum şeklinde gerçekleşmiştir. Eğitimde hastalıkların tanımlanması, hastalık sürecinin planlanması ve yönetimi, tanı sonrası duygular hasta yakınının ihtiyaçları ve evde bakım gibi konular ele alınmıştır.

“Yaşlanmaya hazırlanmanın Sağlıktan Teknolojiye, Hukuktan Finansa Tüm Yönleri”: 2 Mayıs 2018’de 65+ Yaşlı Hakları Derneği ile Alzheimer Vakfı işbirliğinde “Yaşlanmaya hazırlanmanın Sağlıktan Teknolojiye, Hukuktan Finansa Tüm Yönleri” başlıklı bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlikte yaşlılığın farklı yönlerine yönelik konuşmalar gerçekleştirilmiştir.

“Boğaziçi Kıtalararası Yüzme Yarışı”: 23 Temmuz 2018 tarihinde 30. Boğaziçi Kıtalararası Yüzme Yarışı yapılmıştır. Yarışa derneği tanıtmak ve yaşlı hakları konusunda farkındalık oluşturmak adına üç dernek gönüllüsü katılmıştır.

“Yerel Yönetimler Yaşlı Hizmetleri Çalışma Grubu Toplantısı: 29 Kasım 2018 tarihinde ilk toplantısı gerçekleştirilen çalışma grubuna Bağcılar, Bahçelievler, Bayrampaşa, Beşiktaş, Beylikdüzü, Küçükçekmece, Sultanbeyli ve Şişli Belediyeleri katılmıştır. Söz konusu çalışma grubu etkinliklerine devam etmektedir.

“İleri Yaşlarda Ev Kazalarını Azaltmaya Yönelik Mekânsal Düzenlemeler”: 7 Mart 2019 tarihinde dernek üyesi Akan’ın yaptığı konuşmada yaşlıların ev ortamında karşılaşılabilecekleri riskleri azaltmaya yönelik pratik düzenlemeler ve

önlemler hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcılar yapılacak küçük değişiklikler ile önlenebilecek büyük kazalar hakkında bilgilendirilmiştir.

“Tüm Yönleriyle Yaşlılık Paneli”: 18 Mart 2019 tarihinde derneğin düzenlendiği panelde dernek üyeleri tarafından “Hakkıyla Yaşlanmak”, “Yaşlılık ve Biyolojik Saat”, “Yaşlılık ve Hukuk” ve “Yaşlılık ve Çevresel Uyum” konularında sunumlar yapılmıştır.

“41. İstanbul Maratonu”: Dernek üyeleri yaşlı hakları konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla maratona katılmıştır. “Şehrin İyi Hali: Darülaceze Sakinleri ile Atölyelere Katılıyorum”: 30 Ekim 2019 tarihinde 25-30 gönüllü üniversite öğrencisinin katıldığı etkinlik, Darülaceze’deki hobi atölyelerinde gerçekleştirilmiştir. Geri dönüşüm, el işi, seramik, resim, örgü, tekstil baskı ve boyama gibi etkinlikler aracılığıyla Darülaceze sakinleri ile üniversite öğrencileri arasında kuşaklar arası bağ kurulmuştur.

“Yaşlı Dostu Kentler Atölyesi: Avrupa Birliği Sivil Düşün programı desteği ile 19 Aralık 2019 tarihinde İstanbul’da düzenlenen atölyeye yerel yönetim, akademi ve sivil toplumdaki temsilciler katılmıştır. Çalışmada “Yaşlı Dostu Kent” kavramı ile ilgili fikir alışverişi ve tecrübe paylaşımı yapılmıştır.

“Yaşlılık ve Teknoloji Kullanımı Paneli: 25 Şubat 2020 tarihinde Çanakkale Troya Çevre Derneği ile 65+ Yaşlı Hakları Derneği iş birliği ile Yaşlılık ve Teknoloji Kullanımı Paneli gerçekleştirilmiştir. İsveç, Finlandiya, Polonya, Avusturya ve Türkiye’den uzman konuşmacıların yer aldığı panelde Teknoloji ve Yaşlılık alanında yapılmış çalışmalara yer verilmiş; akıllı telefon uygulamaları ve akıllı saat ile sağlık bilgilerinin toplanması ve transferi ile teknolojik kapsayıcılık konularında yapılmış olan çalışmalar Türkiye’deki ve Avrupa’daki örnekleri ile tartışılmıştır.

“Yaşlı İhmal ve İstismarı” semineri: 15 Aralık 2022 tarihinde Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği ile 65+ Yaşlı Hakları Derneği’nin ortaklaşa gerçekleştirdiği seminer çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Yaşlı Hakları Hareketi Projesi tarafından finanse edilen seminere yaklaşık seksen kişi katılmıştır. Seminerde dernek yönetim kurulu üyesi Av. Nazan Moroğlu da sunum gerçekleştirmiştir. Yaşlı hakları, yaşlı ihmali ve istismarı, yaşlı ayrımcılığı gibi konulara değinen Moroğlu yaşlı sorunlarının çözülmesine yönelik önerilerde de bulunmuştur.

Görüldüğü üzere 65+ Yaşlı Hakları Derneği kuruluşundan itibaren yaşlılık alanı ile ilgili panel, seminer gibi bilimsel etkinlikler düzenlemekte ya da dernek üyeleri bilimsel etkinliklerde konuşmacı olmaktadır. Derneğin 2018 yılından itibaren her ay “Yerel Yönetimler Çalışma Grubu Toplantısı” konulu toplantı düzenlediği, bu toplantılara farklı konuşmacıların katıldığı ve toplantılarda yaşlılık alanı ile ilgili çeşitli konuların ele alındığı görülmektedir. Ayrıca dernek tanıtımı amaçlı yüzme yarışı, İstanbul maratonu gibi sportif faaliyetlere de katılım sağlanmıştır. Söz konusu etkinlikler farklı içeriklere sahip olsa da yaşlılık konusu temel alınmakta ve yaşlı sorunlarına çözüm üretmeye çalışılmaktadır.

6. Sonuç

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet alanında pek çok katkısı bulunmaktadır. Sosyal hizmetin sunumunda ana sorumluluk devlette olmasına rağmen sivil toplum kuruluşları ve özel kuruluşlar bu sorumluluğu paylaşmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetin ilgilendiği dezavantajlı gruplardan birisi olan yaşlılara yönelik pek çok çabası ve katkısı vardır. Yaşlıların sorunlarına çözüm ve farkındalık oluşturma, yaşlılıkla ilgili bilimsel etkinlikler düzenleme, makaleler yayınlamak bu alanda bilimsel bilgi üretilmesine katkı sağlama, yoksul ve yaşlı kadınları güçlendirmeye çalışma bu çabalardan bazılarıdır. 65+ Yaşlı Hakları Derneği de bu çabalar içerisinde olan ve bu bağlamda çeşitli çalışmalar yapan bir dernektir. Söz konusu derneğin çabaları ve çalışmalarının yaşlılık alanına önemli katkıları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yaşlılık alanında çalışan birçok dernek bulunmakta ve diğer dernekler de yaşlılık alanına önemli katkılarda bulunmaktadır. Ancak sivil toplum kuruluşlarının bu çabaları artan yaşlı nüfusun gereksinimleri karşısında yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla yaşlılık alanı ile ilgili sivil toplum faaliyetlerine yönelik bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Yaşlı hizmetlerinin sunumunda uluslararası uygulamaları ve ülkemizin özelliklerini dikkate alarak aile, toplum, devlet, özel sektör gibi farklı kesimleri kapsayan bir mekanizma oluşturulmalıdır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin ve gönüllü kuruluşların merkezî yönetime yardımcı olması, yerel yönetimler, kamu kurumları, gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının yaşlı hizmetlerinin sağlanması amacıyla yetki paylaşımına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılması gerekmektedir (Karakuş, 2018: 171).
- Kalkınma planlarında sürekli olarak artan yaşlı nüfusa ve yaşlılık alanının önemine değinilmesine rağmen bu alandaki sivil toplum kuruluşlarının sayıca yetersiz olduğu söylenebilir. Yaşlılıkla ilgili sivil toplum kuruluşlarının sayısı arttırılmalıdır. Bu kuruluşların artması ile ilgili teşvik edici uygulamalar hayata geçirilmelidir.
- Yaşlılık alanındaki derneklerin bir araya gelerek güçlerini birleştirmesi de yaşlılık konusundaki sivil toplum faaliyetlerine hız kazandıracaktır. Tek başlarına istedikleri güce ve konuma sahip olamayan derneklerin federasyon ve konfederasyon adı altında birleşmelerinin yaşlılık alanının pek çok sorununa çözüm kazandıracığı düşünülmektedir.

- Sivil toplum kuruluşları, yaşlılık alanıyla ilgili çalışmalarını çeşitlendirmeli ve arttırmalıdır. Toplumda yaşlılara yönelik ayrımcılığın öne geçilmesi adına bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle çocuk ve gençlerde bu konuda farkındalığın sağlanması amacıyla ilk ve orta dereceli okullarda eğitimler verilmeli, kuşaklar arasındaki bağın kuvvetlenmesi sağlanmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları, huzurevi ve yaşlı bakım merkezlerine ziyaretlerde bulunmaktadır. Ancak bu kuruluşlarda kalmayan yaşlılara yönelik çalışmalar da yapılmalıdır. Kahvehaneler, çay ocakları, camiler, hastaneler gibi yaşlıların daha sık bulunduğu ortamlarda yaşlılarla bir araya gelinmeli ve yaşlıların sorunlarına yönelik çözüm arayışlarına gidilmelidir.
- Uzmanlık alanı yoksul ve yaşlı kadınlar gibi daha marjinal kesimler olan sivil toplum kuruluşları oluşturulmalıdır.
- Psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı gibi meslek elemanları, yaşlılıkla ilgili sivil toplum kuruluşlarına üye sıfatıyla katılmalıdır.

Kaynakça

- 65+ Yaşlı Hakları Derneği (2023). Erişim tarihi: 02.11.2023, <https://yaslihaklaridernegi.org/>.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). I. Yaşlılık Şurası komisyon raporları. Ankara: Uzman Matbaacılık.
- Altun, Z. (2021). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar ve sosyal hizmetler: Sivil toplum kuruluşları üzerinden bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(1), 30-44.
- Aslan, S. (2010). Sivil toplum ve demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 357-374.
- Çevik, E. C. (2019). *Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamaları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Diamond, L. (1999). *Developing democracy: Toward consolidation*, Baltimore ve Londra: The Johns Hopkins University Press.
- Erkoç, B., Lotfi, S. ve Danış, M. Z. (2020). Gönüllü sesliliği üzerine nicel bir araştırma. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), 361-377.
- EU Council. (2012). *Council declaration on the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations (2012): The Way Forward*. Brussels: EU Council.
- Gauri, V. ve Galef, J. (2005). NGOs in Bangladesh: Activities, resources, and governance. *World Development*, 33(12), 2045-2065.
- Gendron, T. L., Welleford, E. A., Inker, J. ve White, J. T. (2016). The language of ageism: Why we need to use words carefully. *The Gerontologist*, 56(6), 997-1006.
- Güngör, F. (2016). Gönüllü yönetiminin önemli bir aşaması olarak performans değerlendirme. *Strategic Public Management Journal*, 2(4), 21-48.
- Hanif, N. Wilmoth, J. R., Bas, D. ve Mukherjee, S. (2023). World social report 2023: Leaving no one behind in an ageing world. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA).
- Işık, A. ve Türk, A. (2023). Sosyal hizmet öğrencilerinde sosyodemografik değişkenler ve empatinin yaşlı ayrımcılığına etkisi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(2), 128-141.
- İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (Tarihsiz). *Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı*. Erişim Tarihi: 13 Aralık 2023, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi>.
- Kahraman, M. ve Tamer, M. (2016). Bölgesel kalkınmada sivil toplum kuruluşlarının rolü. *International Journal of Academic Value Studies*, 2(4), 170-178.
- Kalaycı, S. ve Aytış, Z. (2019). Kırsal alanda kadın yoksulluğu ile mücadelede sivil toplum örgütlerinin yeri: Şırnak örneği. Sugözü, İ. H. (ed.) *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı*, Şırnak/Türkiye, 717-725.
- İşbilir, A. C. (2021). Afrika’da faaliyet gösteren Türk STK’ların barış inşa edici kapasitesi. *Africana*, 1(1), 5-25.
- Kalaycı, S. ve Erkoç, B. (2023). Yaşlılarda yalnızlık algısının sosyal hizmet perspektifi ile incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(61), 787-806.

- Kandemir, N. (2021). *Huzurevlerinin ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin finansal sürdürülebilirliğine yönelik görüşlerin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Karakuş, B. (2018). *Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmetler, kurumsal yaşlı bakımı ve kurumsal yaşlı bakımında illerin durumu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Lewis, D. (2010). Nongovernmental organizations, definition and history. ed. H. K. Anheier ve S. Toepler, *International Encyclopedia of Civil Society*, New York: Springer Science (p.1056-1062).
- Mandıracıoğlu, A. (2010). Dünyada ve Türkiye’de yaşlıların demografik özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 39-45.
- Moon, K. H. ve Park, D. K. (2004). The role and activities of NGOs in reforestation in the northeast Asian region. *Forest Ecology and Management*, 201(1), 75-81.
- Mutlu, F. N. ve Metin, B. (2022). Sivil toplum kuruluşlarının sosyal politikadaki rolü bağlamında Ankara’da yaşlılara yönelik faaliyet gösteren derneklerin incelenmesi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 12(2), 347-368.
- OECD (1992). *Urban policies for ageing populations*. Head of Publication Service, Paris.
- Özdemir, S., Başel, H. ve Şenocak, H. (2009). Sivil toplum kuruluşları (STK)’nın artan önemi ve Üsküdar’da faaliyet gösteren bazı STK’lar üzerine bir araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 56, 152-233.
- Özkul, M. ve Kalaycı, I. (2015). Türkiye’de yaşlılık çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2), 259-290.
- Salur, G. (2018). Yaşlılık ve bilişsel süreçler. ed. A. Duben, *Yaşlanma ve yaşlılık*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (p. 9-29).
- Sezik, M. (2019). Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının işlevleri ve sorun alanları. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 2(4), 118-125.
- Temiz, S. ve Öztürk, M. (2019). Empatinin yaşlı ayrımcılığı üzerindeki etkisi: Gençler üzerine bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*, (80), 483-498.
- Terakye, G. ve Güner, P. (1997). Kriz potansiyeli taşıyan bir dönem: Yaşlılık. *Türk Psikiyatri Dizinini*, *Kriz Dergisi*, 5(2), 95-101.
- Türk, A. ve Işık, A. (2023). Yaşlı bireylerin depresyon düzeyine etki eden faktörlerin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(4), 2424-2434.
- Türkiye İstatistik Kurumu İstatistiklerle Yaşlılar 2022*. Erişim Tarihi: 14 Kasım 2023, Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2022-49667>.
- Uluslararası Yaşlılara Saygı Federasyonu (UYSAF). (2020). *Yaşlılar İçin Sivil Toplum Örgütleri Arasında İş Birliği*. Erişim Tarihi: 01.02.2024, <http://www.uysaf.org.tr/manset-haberler/217-uysaf-italya-isbirligiprojesi.html>.
- Uyanık, Y. (2017). Nüfus yaşlanmasının işgücü piyasaları üzerindeki etkileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 72.
- Üçok, A. (2018). *Yaşlılık olgusuna yaşlıların bakış açısı ile sosyolojik bir yaklaşım -Gaziantep'te kamu ve özel huzurevleri örnekleri ile*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- World Health Organization. (2015). *World report on ageing and health*. World Health Organization.
- Yang, Y. (2018). Aging in community and local NGOs: Empowering marginalized older women in South Korea. *Journal of Women & Aging*, 30(4), 344-362.